

‘Judith Herman beschrijft op meesterlijke wijze de weg van trauma naar gerechtigheid en noodzaakt ons ertoe om deze te volgen. *Waarheid, eerherstel en gerechtigheid* is een inspirerende, praktische oproep tot actie, die de innerlijke wijsheid van traumaslachtoffers hooghoudt en eer bewijst aan hun kracht om zichzelf en de wereld waarin we leven te helen.’

– Anita Hill, hoogleraar sociaal beleid, rechten en vrouwenstudies aan Brandeis University

‘Drie decennia na de publicatie van haar baanbrekende boek *Trauma en herstel (Trauma and Recovery)*, confronteert Herman ons op briljante wijze met een ander vitaal maar veel genegeerd aspect van herstel: sociale rechtvaardigheid. Gerechtigheid is van essentieel belang om te kunnen helen van het godvergeten gevoel van vernedering en verlatenheid, dat de kern vormt van traumatische ervaringen. Wanneer slachtoffers gerechtigheid wordt ontzegd, zullen de sporen van het trauma waarschijnlijk aan hen blijven vreten in de vorm van machteloze woede. Dit boek is een prachtige, inspirerende bijdrage aan het vakgebied, met vergaande implicaties voor professionals in de hulpverlening en voor de samenleving als geheel.’

– Bessel van der Kolk, MD, auteur van de #1 *The New York Times*-bestseller *Traumasporen (The Body Keeps the Score)*

‘Herman heeft een aantal van de meest grensverleggende, levensveranderende boeken geschreven over geweld tegen vrouwen. In haar nieuwe boek, *Waarheid, eerherstel en gerechtigheid*, doet ze iets radicalers. Ze luistert naar de traumaslachtoffers zelf en zet vervolgens hun stemmen en hun wijsheid op vakkundige wijze om tot een praktisch en werkelijk verlicht stappenplan voor onze toekomst. Elk woord in dit boek klinkt waar en is van wezenlijk belang.’

– V (voorheen Eve Ensler), schrijfster van het toneelstuk *De Vagina Monologen (The Vagina Monologues)*

'Hermans eerdere onderzoeken naar het misbruik van vrouwen en kinderen hebben al een geheel nieuwe wending gegeven aan ons begrip van trauma. Nu, in *Waarheid, eerherstel en gerechtigheid*, maakt ze de cirkel rond door te beschrijven hoe aanvankelijk machteloze slachtoffers door middel van innovatieve sociale regelingen de gerechtigheid kunnen bereiken die zo zwaarbevochten is door hen. Tegelijkertijd leert Judith Herman ons veel over wat gerechtigheid werkelijk betekent voor getraumatiseerde mensen. Hermans perspectief is diep menselijk en is geworteld in de historische en politieke realiteit. Geen enkel ander boek kan bogen op deze reikwijdte en originaliteit.'

– Robert Jay Lifton, MD, Columbia University

Ook van Judith L. Herman:

Trauma en herstel: De gevolgen van geweld – van mishandeling thuis tot politiek geweld (Uitgeverij Wereldbibliotheek)

Father-Daughter Incest

Een onderbelichte fase
in het proces van traumaheling

Waarheid, eerherstel en gerechtigheid

Judith L. Herman

Vertaald door Jolanda Treffers

Uitgeverij Mens!

Uitgeverij Mens!
Brammershoopstraat 16
7858 TC Eeserveen
0599-74 50 47
info@uitgeverijmens.nl
uitgeverijmens.nl

Vertegenwoordiging in België
Mythras Books, Antwerpen

Vertaling
Jolanda Treffers
Met medewerking van Wikke Monster, strafrechtadvocaat
en mediator

Redactie
Rowan Duin

Omslagontwerp
Elzo Hofman, In Ontwerp, Assen

Omslagbeeld
Memorial to Survivors of Sexual Assault mosaic
© Lori Greene; foto: Adrienne Sherman

Opmaak en vormgeving
Cathy Gerver, Studio Nico Swanink, Haarlem

Druk- en bindwerk
Wilco BV, Amersfoort

Original title: *Truth and repair: How trauma survivors envision justice*
Copyright © 2023 by Judith L. Herman, MD
Published by Basic Books, an imprint of Perseus Books, LLC, a subsidiary of
Hachette Book Group, Inc.

Nederlandse uitgave: Copyright © 2024 Uitgeverij Mens!, Eeserveen, The Netherlands

Alle rechten voorbehouden inclusief het recht van reproductie in zijn geheel of in delen in welke vorm dan ook. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or disclosed, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN 978 94 6316 091 9
NUR 770

Inhoud

Voorwoord bij de Nederlandse editie 7

Inleiding 9

Over de methodiek 29

Deel 1: Macht

1 De regels van de tirannie 35

2 De regels voor gelijkheid 49

3 Het patriarchaat 65

Deel 2: Visies op gerechtigheid

4 Erkenning 87

5 Verontschuldiging 103

6 Rekenschap 119

Deel 3: Helen

7 Genoegdoening 155

8 Rehabilitatie 177

9 Preventie 201

Conclusie: De langstdurende revolutie 233

Dankwoord 245

Noten 251

Register 267

Over de auteur 287

Voorwoord

bij de Nederlandse editie

Wat is een rechtvaardige uitkomst? Deze vraag houdt mij dagelijks bezig in mijn werk als strafrechtadvocaat.

Judith Herman buigt zich in haar nieuwste boek over dit universele verlangen naar gerechtigheid, dat diep verankerd ligt in ons mens-zijn. Voor Herman is dit een essentiële schakel in het proces van heling en herstel voor slachtoffers van ernstige misdrijven. Met haar conclusie – zonder gerechtigheid geen herstel – legt ze de lat hoog. Want hoe vaak bereikt het strafproces deze uitkomst echt? Een strafzaak polariseert, verwijdert en verarmt, zo is mijn ervaring. In de Verenigde Staten is die verarming zelfs letterlijk voelbaar, omdat er geen systeem van gefinancierde rechtsbijstand bestaat zoals in Nederland en België.

De aloude roep om vergelding klinkt nog steeds luid, ook bij ons. Maar schuld en boete – hoe verleidelijk ook – bieden vaak niet wat slachtoffers het meest nodig hebben: erkenning en herstel. Dit is precies de zere plek waar Herman de vinger op weet te leggen: het gaat slachtoffers doorgaans niet om een zware straf of hoge schadevergoeding. Nee, ze willen het eerlijke verhaal horen en erkenning krijgen voor wat hen is aangedaan. Laat dat nou precies iets zijn dat het gepolariseerde strafrecht maar zelden voor elkaar krijgt.

In de VS zijn deze tegenstellingen nog veel extremer. Torenhoge gevangenisstraffen en enorme schadevergoedingen

zijn daar eerder regel dan uitzondering. In vergelijking hiermee oogt het Nederlandse strafproces veel milder, zowel voor de verdachte als voor het slachtoffer. Zo beschrijft Herman de keiharde praktijk van de Amerikaanse *cross-examination*, bekend van populaire series als *Suits* en het beroemde toneelstuk *Prima Facie*. Deze confrontaties gaan ver: elk detail uit het persoonlijke, soms intieme verleden van de aangeefster kan worden blootgelegd, met als enig doel haar geloofwaardigheid te ondermijnen. In het calvinistische Nederland huiveren we van dit soort praktijken. Als een advocaat het hier al waagt een intieme vraag over het verleden van een aangeefster te stellen wordt hem direct de mond gesnoerd. Ongepast en niet relevant, zo luidt doorgaans het oordeel.

Uit de enorme reeks van casestudies die Herman beschrijft volgt duidelijk dat het recht vaak met lege handen staat. Ook deze ervaring deel ik. Herman neemt echter geen genoegen met deze status quo. Ze daagt de lezer uit over de grenzen van het recht te kijken en werkelijk in de schoenen van een slachtoffer te gaan staan. Wat is ervoor nodig om voor *het slachtoffer* tot een rechtvaardige uitkomst te komen? Volgens Herman zou deze vraag centraal moeten komen te staan in het strafproces. Alleen dan kan echte gerechtigheid plaatsvinden. Ik zou nog een stap verder willen gaan: pas als we bereid zijn ons werkelijk in *beide* kanten van het verhaal te verplaatsen, kan er ruimte voor gerechtigheid ontstaan. Binnen het huidige strafproces is dit vaak een onmogelijk te vervullen verlangen. Het boek van Herman geeft ons de broodnodige moed, inzichten én concrete mogelijkheden om deze lange weg naar gerechtigheid ook in de lage landen te blijven vervolgen. Ik loop graag met haar mee.

Wikke Monster,
strafrechtadvocaat en mediator

Inleiding

Toen ik voor het eerst schreef over de vergeten geschiedenis van trauma, in *Trauma en herstel (Trauma and Recovery)*, stelde ik dat het leed van getraumatiseerde mensen niet alleen een kwestie is van de individuele psyche, maar ook – altijd – van sociale rechtvaardigheid. Trauma moet dan ook gezien worden in een historische context van bredere sociale bewegingen die opkomen voor de rechten van de mens: bewegingen die streven naar een seculiere democratie, naar de afschaffing van slavernij, naar vrouwenemancipatie, naar het einde van alle oorlogen. De posttraumatische-stressstoornis werd in de Verenigde Staten pas geaccepteerd als een legitieme diagnose nadat Vietnamveteranen hun medailles over het hek van het Witte Huis gooiden en getuigenissen aflegden waarin ze vertelden dat ze in hun gedachten voor altijd in Vietnam bleven, ook al waren ze veilig thuisgekomen. Seksueel geweld werd pas gezien als een wereldwijde plaag toen de vrouwenbeweging een stem aan vrouwen gaf en zij hun persoonlijke verhalen begonnen te vertellen over de verborgen dagelijkse misdrijven waarvan ze het slachtoffer waren geworden: verkrachting, mishandeling en incest.

Als traumagerelateerde stoornissen aandoeningen zijn van de machtelozen, dan moet het bevorderen van hun mondigheid en autonomie een centraal onderdeel van het herstel zijn. Als trauma leidt tot gevoelens van schaamte en eenzaamheid, dan kan herstel alleen in gemeenschap met anderen plaatsvinden. Dit zijn de belangrijkste therapeutische inzichten die ik in mijn

werk heb opgedaan en uitgedragen. Ik denk dat ze goed hebben standgehouden in verschillende contexten en culturen en door de tijd heen.

In *Trauma en herstel* heb ik beschreven hoe het herstellen van trauma ruwweg in drie fasen verloopt. In de eerste fase moet het slachtoffer zich richten op de complexe en veeleisende taak om veiligheid te creëren in het heden met als doel beschermd te zijn tegen nog meer geweld. Veiligheid maakt het mogelijk voor het slachtoffer om te herstellen van de terreur die haar dwong tot abjecte onderwerping en om weer een gevoel van zelfbeschikking te krijgen. Het gevoel dat je controle hebt over je dagelijks leven en je eigen keuzes kunt maken, is van essentieel belang om verder te kunnen helen. Daarom kunnen zelfs goedbedoelde interventies door politie en justitie meer schade veroorzaken wanneer ze de macht en controle wegnemen van het slachtoffer, terwijl een interventie die respect toont voor het slachtoffer en haar zelfbeschikkingsrecht, een rechtvaardige en helende manier is om het onrecht dat ze heeft geleden enigszins recht te zetten.

In de tweede fase van herstel kan het slachtoffer terugkeren naar het verleden om te rouwen en betekenis te geven aan het trauma. Ze zal nooit meer de persoon zijn die ze was voordat de traumatiserende gebeurtenissen in haar leven plaatsvonden, maar ze kan haar leed gebruiken om een nieuwe identiteit voor zichzelf te creëren – een identiteit die haar verleden niet ontkent, maar die dat verleden ook niet volledig laat bepalen wie ze in het heden is. Vele onderzoeken naar het herstel van slachtoffers in de loop van de tijd hebben inmiddels bevestigd wat we intuïtief al wisten: sociale steun is een krachtige voorspeller van goed herstel, terwijl sociaal isolement schadelijk is. Mensen kunnen zich in hun eentje niet veilig voelen en ook rouw en betekenisgeving zijn onmogelijk zonder de aanwezigheid van een ander.

Het lijkt misschien of er nooit een einde zal komen aan de rouw om het verleden, maar toch is dat zo. In de derde fase

kan het slachtoffer zich opnieuw richten op het heden en de toekomst, haar relaties binnen de bredere gemeenschap uitbreiden en verdiepen en weer voelen wat er allemaal mogelijk zou kunnen zijn in haar leven.¹ Sommige slachtoffers, die erkennen dat hun leed deel uitmaakt van een veel groter sociaal probleem, hebben het uitzonderlijke vermogen om betekenis aan hun trauma te geven door van hun verhalen een geschenk voor anderen te maken en samen met hen naar een betere wereld te streven. Ze ontwikkelen wat mijn collega en vriend Robert Jay Lifton een 'lotgenotenmissie' noemt.² Door de jaren heen heb ik het voorrecht gehad om getuige en bondgenoot te zijn van een heleboel cliënten die deze drie fasen van herstel hebben doorlopen om hun leven ten slotte weer te kunnen oppakken.

Meer recentelijk ben ik echter gaan nadenken over het idee van een vierde en laatste stadium van herstel: gerechtigheid. Als trauma werkelijk een sociaal probleem is, en dat is het inderdaad, dan kan herstel geen privéaangelegenheid zijn, geen individuele kwestie. Trauma's worden niet alleen veroorzaakt door de daders van geweld en uitbuiting. Ook de acties of het gebrek aan actie van omstanders – al diegenen die medeplichtig zijn aan het misbruik of de mishandeling, die hun ogen ervoor sluiten of die de slachtoffers verwijten er zelf schuld aan te hebben – veroorzaken wonden. Vaak zijn deze wonden zelfs nog dieper. Ze maken deel uit van het sociale ecosysteem van geweld, waarin misdaden tegen achtergestelde en gemarginaliseerde mensen worden gerationaliseerd, getolereerd of onzichtbaar gemaakt. Als een trauma zijn oorsprong vindt in een fundamenteel onrecht, dan vergt volledig herstel een zekere mate van rechtvaardigheid binnen de grotere gemeenschap.

Terwijl ze aan het herstellen zijn, worden slachtoffers onvermijdelijk geconfronteerd met talrijke ingewikkelde vragen die te maken hebben met rechtvaardigheid en gerechtigheid:

Durven ze hun verhaal in het openbaar te vertellen en zo ja, is de gemeenschap in staat om hun waarheid te accepteren? Kunnen de schade en het leed worden hersteld en zo ja, wat is daarvoor nodig? Hoe kunnen slachtoffers en daders in dezelfde gemeenschap blijven leven? Wat zou het betekenen om daders ter verantwoording te roepen? Is verzoening wenselijk en zo ja, hoe kan dit worden bereikt? Hoe kan de gemeenschap de openbare veiligheid garanderen en toekomstige schade en leed voorkomen?

Om te proberen zulke vragen te beantwoorden, heb ik opnieuw naar slachtoffers geluisterd. Dit boek gaat over het bedenken van een betere manier om gerechtigheid te bewerkstelligen voor iedereen. Ik denk dat slachtoffers van geweld, die zich ten diepste bewust zijn van de waarheden die veel anderen liever niet willen weten, ons de weg kunnen wijzen naar een nieuw begrip van rechtvaardigheid en gerechtigheid. De eerste stap is eenvoudigweg aan de slachtoffers vragen wat ervoor zou kunnen zorgen dat de dingen die er zijn gebeurd enigszins worden goedge maakt, al is dat natuurlijk nooit helemaal mogelijk. Deze vraag klinkt heel redelijk, maar wordt in de praktijk bijna nooit gesteld. Luisteren blijkt dus een radicale daad te zijn.

In dit boek probeer ik uit te leggen wat rechtvaardigheid en gerechtigheid voor veel slachtoffers precies inhoudt en zal ik, aan de hand van hun ideeën daarover, proberen voor te stellen hoe totaal anders onze rechtssystemen zouden kunnen zijn als er echt rekening wordt gehouden met de behoeften en wensen van de slachtoffers. Ik heb me om twee redenen in het bijzonder gericht op vrouwen en kinderen die slachtoffer zijn geworden van geweld: (1) omdat we nu weten dat deze vorm van geweld misschien wel de meest voorkomende en nog altijd voortdurende mensenrechtenschending ter wereld is³ en (2) omdat ik in de loop van mijn professionele carrière het meest met deze slachtoffers heb gewerkt.

Ik groeide op in de tijd waarin de vrouwenbeweging opkwam. Zo leerde ik de radicale actie van het werkelijk luisteren. Dat was mijn grote geluk. Zoals auteur Grace Paley schreef, werden vrouwen die in die jaren deelnamen aan de beweging, gesteund door 'de opwaartse kracht, het geraas, de felheid' van de indrukwekkende tweede feministische golf⁴. Ik vertrouwde inderdaad op die steun en ben dat sindsdien blijven doen. In 1970, een paar maanden voordat ik begon aan mijn klinische opleidingsperiode in de psychiatrie, sloot ik me aan bij een bewustmakingsgroep. Mijn vriendin en studiegenoot Kathie Sarachild was burgerrechtenactiviste geweest in het diepe zuiden van de Verenigde Staten en had daar de kracht gezien van mensen die samenkwamen om hun persoonlijke verhalen te vertellen. Bewustmaking was voor haar een methode om zowel de politiek als wetenschappelijk onderzoek vorm te geven. In *Feminist Revolution*, een boek met essays dat werd gepubliceerd door de Redstockings (een radicale, feministische non-profitorganisatie in New York), schreef Kathie: 'We waren de eersten die het onwaarschijnlijke durfden te doen en te zeggen: wat vrouwen echt voelden en wilden.'⁵

De vertrouwelijke omgeving in een psychotherapiepraktijk had veel overeenkomsten met de ruimte die de vrouwenbeweging creëerde voor vrouwen om vrijuit te kunnen spreken. Ik luisterde dan ook met een geheel nieuw bewustzijn van de toestand waarin sommige vrouwen verkeren naar de geheimen die mijn cliënten mij toevertrouwden. Mijn eerste twee cliënten op de opnameafdeling waar ik mijn opleiding begon, waren vrouwen die een serieuze zelfmoordpoging hadden ondernomen. Beiden bleken een voorgeschiedenis van vaderdochterincest te hebben. Het was niet moeilijk om het verband te zien tussen hun wanhoop en hun vroege inwijding in het leven als seksueel object. Ik schreef in mijn dagboek: 'In een patriarchaat behoudt de vader zich het recht voor op seks met zijn dochter op dezelfde manier als de leenheer het *jus primae*

noctis toepaste tegenover zijn onderdanen.’ Incest zag ik als een standaardvoorbeeld van de seksuele onderdrukking van vrouwen.

Na het afronden van mijn klinische opleidingsperiode ging ik werken in een vrouwenkliniek waar patiënten kosteloos konden worden geholpen. Deze kliniek bevond zich in Somerville, Massachusetts: een stad aan de rand van Boston, die toen een bastion was van de voornamelijk Iers-Amerikaanse witte arbeidersklasse. Deze kliniek was een van de vele ‘tegenbewegingsinstellingen’, zoals crisiscentra voor slachtoffers van seksueel geweld en opvanghuizen voor mishandelde vrouwen, die aan het begin van de jaren ’70 werden opgericht door activisten uit de vrouwenbeweging. Daar zag ik meer vrouwen met een incestgeschiedenis. Ik begon dit verder te onderzoeken, samen met mijn vriendin en collega Lisa Hirschman, die net was gepromoveerd in de psychologie. Binnen een mum van tijd hadden we twintig gevallen verzameld, simpelweg door er een paar therapeuten die we kenden naar te vragen. In die tijd schatte een belangrijk handboek voor de psychiatrie de prevalentie van incest op één geval per miljoen mensen.⁶ De deskundigen die dit gezaghebbende boek schreven, zaten er vier orden van grootte naast en waren moedwillig blind voor de wijdverspreide prevalentie van kindermisbruik. De enige reden dat we deze deskundigen durfden tegen te spreken, was omdat we ons gesteund voelden door de energie en passie van de vrouwenbeweging en door het eervolle feit dat onze cliënten hun geheimen met ons hadden gedeeld. Hierdoor konden wij publiekelijk getuigen over de realiteit van de situatie waarin sommige vrouwen zich bevonden. We besloten onze bevindingen te publiceren.

In 1975 dienden Lisa en ik ons artikel in bij een nieuw tijdschrift voor vrouwenstudies.⁷ Er zat een jaar tussen de aanvaarding van het artikel en de publicatie ervan. Gedurende

dat jaar werd het artikel gekopieerd en van hand tot hand doorgegeven, zoals samizdat. Al snel ontvingen we brieven van vrouwen uit het hele land, die schreven: 'Ik dacht dat ik de enige was' of 'Ik dacht dat niemand me zou geloven' of 'Ik dacht dat het mijn eigen schuld was'. Door naar vrouwen te luisteren en te durven publiceren wat we ontdekten, waren we de aanjagers geworden van een belangrijke ommezwaai, die ontstond op het moment dat lang verborgen misdaden aan het licht werden gebracht. Als klinische hulpverleners hadden we ook het voorrecht om getuige te mogen zijn van het gevoel van bevrijding dat zich voordoet als de last van schaamte en angst wordt weggenomen. Als er op de verhalen die onze cliënten vertelden, werd gereageerd met medeleven in plaats van minachting, maakte hun wanhoop plaats voor hernieuwde hoop en hun isolement voor een hernieuwd gemeenschapsgevoel.

In 1981 publiceerde ik mijn eerste boek, *Father-Daughter Incest*, waarin ik het belang van deze ontdekkingen verder uitwerkte. Dit boek volgde op een reeks publicaties in de jaren '70 die geschreven waren door vrouwen uit de tweede feministische golf en die de dimensies van geweld tegen vrouwen blootlegden.⁸ Mijn werk is gedurende mijn hele professionele carrière gebaseerd geweest op die revolutionaire periode, die eerste onthullingen.⁹ In datzelfde jaar werd ik uitgenodigd om te komen werken op de afdeling psychiatrie van het Cambridge Hospital, een openbaar 'sociaal vangnet'-ziekenhuis dat de armen en gemarginaliseerden hielp. Het Cambridge Hospital was onlangs een opleidingsziekenhuis geworden dat verbonden was aan Harvard Medical School. In die tijd had deze nieuwe psychiatrieafdeling nog de energie en creativiteit van een startende onderneming. De faculteitsleden waren geïnteresseerd in het ontwikkelen van gemeenschapsmodellen voor psychiatrische zorg en leverden originele bijdragen aan het vakgebied. Hoewel de leidinggevenden allen mannen waren, waren ze bereid om een

paar vrouwen van wie ze dachten dat die wel lef hadden ook een leidinggevende functie te geven. Dit was ongetwijfeld de enige plek binnen Harvard waar ik de vrijheid had om de kennis en wijsheid die ik had opgedaan in de vrouwenbeweging naar voren te brengen in de grotendeels onwetende wereld van de academische psychiatrie.

Mijn collega Mary Harvey (een psycholoog die succesvolle crisisprogramma's voor slachtoffers van seksueel geweld had bestudeerd aan het National Institute of Mental Health) en ik begonnen met behulp van een bescheiden subsidie van de gemeente Cambridge diensten voor de geestelijke gezondheidszorg te ontwikkelen die gericht waren op slachtoffers van misdrijven. In de loop van de tijd bouwden we dit uit tot het Victims of Violence-centrum (VoV), dat klinische zorg en belangenbehartiging bood aan cliënten, trainingen verzorgde in traumaverwerking voor professionals in de geestelijke gezondheidszorg en crisishulp kon leveren na geweldsincidenten die hele gemeenschappen troffen. De cliënten van het VoV-centrum waren veelal vrouwen (en enkele mannen) die gebukt gingen onder de blijvende gevolgen van kindermishandeling en seksueel en huiselijk geweld. Daarnaast wendden zich ook vluchtelingen tot ons, die asiel zochten vanwege politieke vervolging.

In het begin van de jaren '80 nam ik deel aan een traumastudiegroep, georganiseerd door mijn vriend Bessel van der Kolk. Deze groep bestond uit klinici en onderzoekers die werkten met oorlogsveteranen, mishandelde, misbruikte en verwaarloosde kinderen en slachtoffers van seksueel en huiselijk geweld. Ik begon te begrijpen dat trauma simpelweg trauma is, ongeacht de oorzaak, net zoals dat de gevolgen van onderdrukking niet afhangen van de groep die wordt onderdrukt of degenen die onderdrukken. Onderdrukking is onderdrukking en trauma is trauma, of het nu plaatsvindt of ontstaat in een publieke arena zoals oorlog of de politiek of in

het veronderstelde privé-domein van seks, voortplanting en het gezinsleven. Op basis van deze inzichten schreef ik *Trauma en herstel (Trauma and Recovery)*, gepubliceerd in 1992.

Het VoV-centrum heeft inmiddels zo'n tweehonderd psychiaters, psychologen en maatschappelijk werkers opgeleid. Velen van hen hebben hun eigen originele bijdragen geleverd aan het vakgebied van trauma. Door de jaren heen heeft de discussie rondom trauma vele pieken en dalen gekend. Er waren tijden waarin allianties tussen de slachtoffers die hun verhaal vertelden en de professionals die hiervan getuige waren, resulteerden in nieuwe inzichten en een diepgaander begrip, maar ook periodes die gekenmerkt werden door sociale weerstand en professionele beteugeling. Geïnspireerd door een nieuwe golf van wereldwijde bewustmakingsbewegingen, die de waarheid verkondigen over het leven van vrouwen en zwarte mensen en over de doorleefde ervaringen van degenen die onteerd en geminacht zijn, wilde ik recent opnieuw praten met de slachtoffers van traumatiserende gebeurtenissen, wier getuigenissen mijn intellectuele en professionele leven tot op heden hebben gevormd.

In wat volgt baseer ik me op onderzoeksresultaten en kennis uit de filosofie, sociale wetenschappen, geschiedenis, rechten en psychologie en op interviews met professionals die rechtstreeks met slachtoffers werken, zoals advocaten, rechters, belangenbehartigers, opleiders en, vanzelfsprekend, hulpverleners in de geestelijke gezondheidszorg. De kern van mijn boek bestaat echter uit de getuigenissen van slachtoffers zelf. Ik ben van mening dat zij uiteindelijk de experts zijn op het gebied van 'gerechtigheid voor slachtoffers' of 'helende rechtvaardigheid', zoals het inmiddels ook wel wordt genoemd. Aangemoedigd door de vrijheidsbewegingen en andere bewustmakingsinitiatieven van 'gewone burgers' zijn steeds meer slachtoffers hun eigen getuigenissen gaan publiceren. Daarnaast heb ik ongestructureerde diepte-interviews gehouden met een

groot aantal slachtoffers, met verschillende achtergronden, die over mijn project hoorden via mijn professionele sociale netwerken en bereid waren om met me te praten. Deze opmerkelijke vrouwen en mannen zijn allen mensen met een lotgenotenmissie: ze zijn in staat geweest om vanuit hun trauma een nieuw doel in het leven te creëren door hun verhalen te delen. Sommigen hebben zelfs hun leven gewijd aan pogingen om geweld te voorkomen – als docent, schrijver, kunstenaar, advocaat, gemeenschapswerker, geestelijke of belangenbehartiger voor slachtoffers. Er waren mensen bij die bereid waren om met naam en toenaam in dit boek te worden genoemd, anderen wilden liever worden aangeduid met een pseudoniem. In dit boek citeer ik regelmatig uit hun interviews.

Een van de slachtoffers die met me spraken, was een jonge vrouw genaamd Sarah Super, een gemeenschapswerker uit Minneapolis. Haar verhaal illustreert zowel het beste dat het conventionele rechtssysteem te bieden heeft als een visie op rechtvaardigheid die veel verder gaat. Sarah nam een paar jaar geleden voor het eerst contact met mij op om me uit te nodigen voor de openingsceremonie voor een gedenkteken voor slachtoffers van seksueel geweld. Ze had *Trauma en herstel* gelezen en was geraakt door een hoofdstuk waarin ik verkrachting en militaire gevechtshandelingen met elkaar vergeleek als gewelddadige initiatieriten voor jonge mannen en vrouwen. Ik schreef over het belang van het Vietnam Veterans Memorial in Washington DC als een plaats van publiekelijke erkenning, bedevaart en heling voor Vietnamveteranen en stelde dit tegenover het feit dat er nergens een gedenkteken is voor verkrachtingsslachtoffers. Sarah besloot dat ze er een wilde laten bouwen in haar stad. En dat deed ze.

Sarah was op een afschuwelijke manier belaagd door haar ex-vriendje, die 's nachts inbrak in haar appartement en haar onder bedreiging met een mes verkrachtte. Uiteindelijk wist ze te vluchten. Ze rende schreeuwend weg en werd opgevangen

door buren. In dit zeldzame geval werkte het rechtssysteem precies zoals het hoort. ‘De politie was er binnen een paar minuten,’ vertelde ze. ‘Ik werd heel goed behandeld. Ik woonde aan een mooie straat in een buurt met bijna alleen maar witte, welvarende mensen. Ik was het perfecte slachtoffer.’ Alec (de verkrachter) vluchtte, maar werd gearresteerd na een achtervolging op de snelweg. ‘Ook hij werd heel goed behandeld,’ zei Sarah na enige overpeinzing. ‘Ik heb er nog vaak aan gedacht hoe rustig en vreedzaam ze hem in hechtenis namen.’ Ze vroeg zich af wat er met hem zou zijn gebeurd als hij zwart was geweest.

Alec bekende ten langen leste schuld en werd veroordeeld tot twaalf jaar detentie. Sarah vond de zwaarte van de straf terecht gezien de ernst van het misdrijf. Hij had tenslotte haar leven bedreigd en ze was ervan overtuigd dat hij nog steeds een gevaar voor haar vormde. Ze was nog steeds bang voor hem: ‘Hij wil me misschien straffen, omdat ik ervoor heb gezorgd dat hij verantwoordelijk werd gehouden voor zijn daden,’ zei ze. ‘Daden die juist bedoeld waren als straf voor mij, omdat ik het had uitgemaakt.’ Ze voelde zich zeer gesteund door haar contactpersoon bij de organisatie voor slachtofferhulp en door de officier van justitie die verantwoordelijk was voor haar zaak. Tijdens het strafproces kreeg ze de kans om een slachtofferverklaring voor te lezen, waarin ze haar verhaal kon vertellen. Hierdoor voelde ze zich gehoord. Sarah: ‘Toen ik mijn slachtofferverklaring voorlas, zette [de rechter] haar bril af en luisterde echt naar me.’

Wat ontbrak er dan nog? Wat was er nog meer nodig voor een gevoel van gerechtigheid? Voor Sarah was een van de pijnlijkste aspecten van de hele ervaring de manier waarop de verkrachting de zogenaamd progressieve gemeenschap waartoe zij en Alec behoorden verdeelde. Zijn ouders, die haar vaak in hun huis hadden verwelkomd, beschouwden zichzelf en Alec blijkbaar als de échte slachtoffers, omdat hij strafrechtelijk werd

vervolgd. Ze verzamelden een groep deskundigen om zich heen om de steun van de gemeenschap voor zich te winnen, onder andere in de vorm van een geldinzameling voor zijn verweer en een schrijfactie, waarbij mensen brieven schreven waarin ze zijn 'goede karakter' bevestigden. Ondertussen hoorde Sarah helemaal niets van hen. Ze voelde zich uitgewist. Onzichtbaar. Een paar weken na de verkrachting koos Sarah ervoor om via de pers van Minneapolis in de openbaarheid te treden als het slachtoffer van zijn misdrijf. Opnieuw deed het haar pijn hoe weinig van haar vrienden en collega's daarop reageerden. 'Seksueel geweld is gehuld in stilzwijgen. Die stilte kon ik voelen,' zei ze. 'Ik zag hoe dat zwijgen traumaslachtoffers isoleert, daders beschermt en de gemeenschap in staat stelt om als onwetende, passieve omstanders de verkrachtingscultuur in stand te houden.'

Dit is wat er gebeurt als er seksueel geweld wordt gepleegd. Het is een misdaad die gemeenschappen verdeelt, omdat het de onderliggende machtsdynamiek van dominantie en onderwerping blootlegt. Na de verkrachting vond Sarah het onverdraaglijk om het alledaagse seksisme om haar heen te zien. Toen ze uiteindelijk weer begon uit te gaan, merkte ze hoe diep het ingebakken zit in onze cultuur. Ze sprak met de mannen met wie ze uitging over hun houding tegenover seks en hun seksuele ervaringen. Al deze mannen waren weleens naar een vrijgezellenfeest in een stripclub geweest en voor allemaal gold dat ze regelmatig naar porno keken. Sarah was de eerste die hen ooit vroeg naar de manieren waarop ze bijdroegen aan de verkrachtingscultuur, zei ze. Daar hadden ze nooit eerder over nagedacht. Ze zagen de noodzaak er niet van in om erover na te denken. 'Gerechtigheid vergt een culturele verandering,' zei ze. 'Het is alleen mogelijk om werkelijk te helen als we in een wereld leven waarin inwijdingsrituelen voor jonge mannen niet gepaard gaan met het vernederen van vrouwen.'

Hoewel Sarah weinig hoorde van de vrienden en collega's van wie ze had verwacht dat ze haar zouden steunen, ontving

ze wel veel reacties van vreemden die hun verhalen met haar wilden delen. ‘Ik ontdekte dat ik zonder het te weten omringd was door slachtoffers van seksueel geweld,’ zei ze. Uiteindelijk deed dit haar besluiten om werk te maken van een gedenkteken dat zou dienen als publiekelijke erkenning van de realiteit van seksueel geweld. Sarah vertelde: ‘Ik schreef een brief naar een gemeenteraadslid, iets wat ik nooit eerder had gedaan, en die verwees me door naar de voorzitter van de commissie die verantwoordelijk is voor vergunningen op dat gebied. Dat was iemand die ik niet kende. Deze voorzitter nodigde me uit om drie minuten te komen spreken tijdens de eerstvolgende vergadering van de commissie.’ Sarah was een ervaren organisator en nodigde de vele slachtoffers die haar hadden geschreven uit om erbij te zijn wanneer zij een drie minuten durende verklaring aan de commissie voor zou lezen.

Als gevolg van haar aanvoering en de stroom van verhalen die op gang kwam toen de samenleving begon af te rekenen met seksueel machtsmisbruik, staat er nu een gedenkteken voor slachtoffers van seksueel geweld in een park in Minneapolis. Het werd onthuld op 10 oktober 2020. Tijdens die onthulling werden er toespraken gehouden door Tarana Burke, de zwarte gemeenschapswerker die de #MeToo-beweging in gang zette, en V (voorheen bekend als Eve Ensler), de witte toneelschrijver die *De Vagina Monologen* (*The Vagina Monologues*) schreef. Sarah ziet het monument als een katalysator voor maatschappelijke lering en een plek waar leden van de gemeenschap hun waarheden kunnen vertellen. Een van de mozaïeken die onderdeel uitmaken van het gedenkteken, gemaakt door de kunstenaar Lori Greene, staat ook op het omslag van dit boek.

Het eren van slachtoffers door middel van publiekelijke erkenning is een heel andere vorm van gerechtigheid dan de conventionele betekenis die dat woord voor veel mensen heeft. Dit soort erkenning betekent echter veel voor slachtoffers,

omdat het hen helpt hun gebroken relatie met de gemeenschap te herstellen, wat volgens mij essentieel is voor hun gevoel van gerechtigheid en rechtvaardigheid. Zoals we onlangs hebben geleerd van de bittere afrekening met de vele monumenten voor de confederatie van zuidelijke staten in de VS, zijn gedenktekens wel degelijk belangrijk. Het zijn blijvende proclamaties die publiekelijk getuigen over onze samenleving: wie eren we en voor wie hebben we respect? Ze vertellen ons ook wie onze eer en respect níet verdient, wie onzichtbaar moet blijven. Soms gebeurt dat expliciet, maar meestal door deze mensen onvermeld te laten en nergens te tonen.

Veel monumenten voor de confederatie werden opgericht na – en in reactie op – de Amerikaanse Burgeroorlog, een periode die leidde tot de toename van eigenrichting tegenover zwarte Amerikanen en tot de Jim Crow-segregatiewetten. Het was dan ook een ontzagwekkend en aangrijpend moment toen het National Memorial for Peace and Justice (nationaal monument voor vrede en gerechtigheid) in 2018 werd geopend in Montgomery, Alabama. Dit monument, opgericht door de zwarte advocaat Bryan Stevenson en het Equal Justice Initiative (een organisatie die juridische bijstand biedt aan mensen die mogelijk geen eerlijk proces hebben gekregen) staat informeel bekend als het National Lynching Memorial (nationaal monument voor lynchpartijen). Het bevat de namen van vierduizend slachtoffers van wreedheden door witte suprematisten en daagt elk van de gemeenschappen waar deze slachtoffers zijn vermoord uit om de eigen onuitgesproken geschiedenis te erkennen. Op dezelfde manier is ook een monument voor slachtoffers van seksueel geweld een publiekelijke vorm van eerherstel voor de slachtoffers en tegelijkertijd een manier om de stilzwijgende aanspraken van mannen op superioriteit en dominantie ter discussie te stellen. De publiekelijke erkenning van verborgen misstanden is in veel opzichten een eerste stap in de richting van gelijkberechtiging.

Het verhaal van Sarah Super illustreert het soort publiekelijke bevestiging voor slachtoffers dat in het conventionele rechtssysteem zelfs in de beste gevallen ontbreekt. De overgrote meerderheid van de slachtoffers krijgt zelfs geen enkele vorm van gerechtigheid, ook niet in de conventionele zin van het woord. Sarah werd met respect en professionaliteit behandeld door politieagenten, de officier van justitie en de rechter. De meeste slachtoffers van seksueel geweld komen nooit in aanraking met deze ambtenaren. En als dat wel zo is, kijken ze daar met veel spijt en treurnis op terug. De politie ondervraagt hen vaak alsof ze verdachten zijn in plaats van slachtoffers. Officiers van justitie willen niet worden lastiggevallen met zaken die wellicht moeilijk te winnen zijn vanwege bepaalde vooroordelen die in de samenleving en onder juryleden heersen. Rechters delen deze vooroordelen vaak ook. Slachtoffers die met het rechtssysteem in aanraking zijn gekomen, spreken vaak van een ‘tweede verkrachting’. Ook leden van andere achtergestelde of gemarginaliseerde groepen lijden onder zulke onrechtvaardige behandelingen. De Black Lives Matter-beweging heeft laten zien dat politiegeweld tegen mensen van kleur, soms met een dodelijke afloop, in feite een misdrijf is dat voortkomt uit straffeloosheid en onschendbaarheid. Het wordt tijd dat we op zoek gaan naar iets beters.

Dit boek bestaat uit drie delen. In deel 1 wordt de theorie beschreven achter het idee dat rechtvaardigheid afhangt van de sociale organisatie van macht. In hoofdstuk 1 en 2 zet ik twee fundamenteel verschillende soorten machtsrelaties tegenover elkaar: de ene gebaseerd op dominantie en onderwerping en de andere gebaseerd op gemeenschappelijkheid en wederkerigheid. De eerste machtsrelatie is het archetype van de tirannie. De tweede is het archetype van gelijkheid. Beide soorten machtsrelaties komen wereldwijd voor, en door de hele geschiedenis heen. Voor beide geldt ook dat ze zich voordoen

op elk niveau van menselijke interactie en de sociale structuur: van het intieme privédoemien met dierbaren en familie tot het politieke domein van de natiestaat en tot het internationale domein van de georganiseerde religie, het bedrijfsleven en de onderwereld. De eerste machtsrelatie zien we terug in de geschiedenis in de vorm van oorlog, veroveringen, slavernij en genocide. De tweede is zichtbaar in de evolutie van menselijke gehechtheid en zorg en in de geschiedenis van het menselijk streven naar vrijheid, vrede en rechtvaardigheid. Ik leg in deze hoofdstukken uit dat rechtvaardigheid een moreel concept is dat een morele gemeenschap nodig heeft om te kunnen worden gerealiseerd. Daarnaast stel ik dat relaties die gekenmerkt worden door dominantie en onderwerping onverenigbaar zijn met rechtvaardigheid. Rechtvaardigheid dient per slot van rekening gebaseerd te zijn op het vertrouwen en de eerlijkheid die alleen te vinden zijn in wederkerige relaties.

In hoofdstuk 3 onderzoek ik de wereldwijde hegemonie van het patriarchaat om te laten zien hoe diep verankerd de regels en methoden van een tirannie kunnen zijn in de organisatie van sociale relaties. Ik beschrijf een aantal manieren waarop het verborgen geweld van het patriarchaat wordt bestendigd, niet alleen in de cultuur en in onze gewoonten, maar ook in de structuren van de wet, wetshandhaving en rechtspraak. Ik gebruik het voorbeeld van het patriarchaat, omdat ik dat het beste ken, zowel op persoonlijk vlak als professioneel. Ik hoop dat deze analyse ook kan worden toegepast op andere situaties die al eeuwenlang hun basis vinden in de dominantie van de ene groep over de andere. Voorbeelden hiervan zijn: het kastenstelsel, slavernij, kolonialisme en religieuze vervolging. Het grootste deel van het onderzoek en de getuigenissen die ik in dit boek aanhaal, komen uit de Verenigde Staten, wederom omdat ik dat land het beste ken. Ook hiervoor geldt dat ik hoop dat soortgelijke analysemethoden kunnen worden gebruikt met betrekking tot andere landen.

Deel 2 gaat dieper in op de visies op gerechtigheid en rechtvaardigheid die naar voren komen uit de getuigenissen van de mensen die ik heb geïnterviewd en die ik vanaf nu ‘mijn informanten’ zal noemen. Ik schets het fundamentele contrast tussen wat zoveel slachtoffers zeggen dat ze willen, namelijk waarheid en eerherstel, en wat ons rechtssysteem feitelijk biedt, namelijk straf en financiële schadevergoedingen. Hoofdstuk 4 gaat over de publiekelijke erkenning van de waarheid als het noodzakelijke begin van gerechtigheid. Elk slachtoffer dat ik voor dit boek heb geïnterviewd, en ik durf wel te zeggen elk slachtoffer met wie ik ooit heb gewerkt, wil vooral erkenning en eerherstel. Ze willen dat de waarheid naar buiten komt en dat het misdrijf wordt veroordeeld door de mensen in hun omgeving die belangrijk voor hen zijn. Dit betekent echter dat slachtoffers er ook echt toe moeten doen binnen hun bredere gemeenschap en dat hun geloofwaardigheid zonder vooringenomenheid moet worden beoordeeld.

Als leden van achtergestelde groepen naar voren komen om gerechtigheid te eisen, wordt meestal al snel duidelijk hoe weinig ze ertoe doen en hoe weinig geloof er aan hun getuigenissen wordt gehecht. Neem bijvoorbeeld de populaire entertainer R. Kelly. Toen hij recentelijk schuldig werd bevonden aan afpersing en seksuele uitbuiting, merkte de vooraanstaande hoogleraar in de rechten Kimberlé Crenshaw op dat deze beroemde dader zo lang kon weggelaten worden met het misbruiken van talloze slachtoffers gedurende tientallen jaren ‘om de eenvoudige reden dat mensen in de overlappende werelden van entertainment, recht en media getraind zijn om zwarte meisjes en vrouwen als overbodig te zien’. Ze voegde eraan toe: ‘Als de wisselwerking tussen racisme en vrouwenhaat, die het misbruik van zwarte vrouwen en meisjes mogelijk maakt, als vanzelfsprekend op de achtergrond blijft, missen we de kans om de bredere historische misstanden recht te zetten die worden vertegenwoordigd door dit beschamende verhaal.’¹⁰

Gerechtigheid vereist niet alleen de strafrechtelijke veroordeling van één bijzonder beruchte dader, maar ook, en vooral, het rechtzetten van die bredere historische misstanden.

In hoofdstuk 5 en 6 werk ik een visie op rechtvaardigheid uit waarin niet het straffen van daders centraal staat, maar juist het herstellen van de schade die is gedaan en van het leed dat slachtoffers is berokkend en het rechtzetten van bredere historische misstanden. Is de aangerichte schade eenmaal erkend, dan is de eerste stap naar het herstellen van een beschadigde relatie het aanbieden van excuses. Dit is het onderwerp van hoofdstuk 5, waarin ik oprechte en onoprechte verontschuldigen tegenover elkaar zet. Oprechte verontschuldigen, hoewel zeldzaam, kunnen buitengewoon helend zijn, terwijl onoprechte verontschuldigen het leed alleen maar vergroten. Hoewel oprechte verontschuldigen kunnen leiden tot vergiffenis en verzoening, kan de sociale druk om te vergeven volgens mij ook een gemakkelijke uitweg worden voor omstanders, een valstrik die de onrechtvaardigheid tegenover slachtoffers vergroot. In hoofdstuk 6 bespreek ik hoe het ter verantwoording roepen van daders eruit zou kunnen zien als straf niet de enige maatstaf van gerechtigheid zou zijn. Ik bekijk de alternatieve theorieën en praktijken van de herstelrechtbeweging, waarbij ik zowel de beloftevolle creativiteit als de beperkingen ervan in overweging neem. Verder bespreek ik enkele recente pogingen om instellingen die grootschalige criminele uitbuiting van vrouwen en kinderen mogelijk hebben gemaakt binnen het bestaande civiele recht aansprakelijk te stellen.

In deel 3 wordt het idee van gerechtigheid als helend voor slachtoffers, daders en de samenleving verder uitgewerkt. In hoofdstuk 7 onderzoek ik de kwestie van genoegdoening voor slachtoffers, te beginnen met de bestaande concepten van financiële schadevergoeding voor individuen, om het kader daarna uit te breiden naar het gemeenschapswerk dat nodig

zal zijn om werkelijke heling te faciliteren binnen de praktijken van de wet en de rechtshandhaving.

De laatste twee hoofdstukken gaan over mogelijke manieren om toekomstige schade en leed te voorkomen. Als straffen en het in bewaring stellen van daders niet langer de maatstaf van gerechtigheid zijn, dan moeten er andere manieren worden gevonden om de veiligheid in de samenleving te waarborgen en daders te re-integreren in de gemeenschap. In hoofdstuk 8 bespreek ik hoe weinig er nog bekend is over daders en daderrehabilitatie. Ik kijk naar het bewijs voor de effectiviteit van het behandelen van daders. Op dit moment is de groep die door de rechtbank een behandeling opgelegd heeft gekregen een kleine minderheid. Verder benadruk ik het verschil tussen behandelingen die gebaseerd zijn op het begrip dat deze misdrijven een vorm van machtsmisbruik zijn en behandelingen waaraan geen sociale theorie ten grondslag ligt. Tot slot wijd ik me in hoofdstuk 9 aan de hoopgevende opkomst van universiteitscampussen als laboratorium voor het ontwikkelen van nieuwe modellen voor het voorkomen van gendergerelateerd geweld (met andere woorden: geweld dat iemand treft wegens zijn of haar sekse of gender). Hierin spelen zowel volksgezondheid als sociale rechtvaardigheid een belangrijke rol. Het boek eindigt met de visie en doelstellingen van de *Survivors' Agenda* (slachtoffermanifest), opgesteld door een collectief van organisaties die geloven dat het de slachtoffers zijn die vorm zouden moeten geven aan het (inter)nationale gesprek over seksueel geweld en gerechtigheid.

Luisteren naar slachtoffers van traumatiserende gebeurtenissen en getuige zijn van hun verhalen vormt al vijftig jaar de basis van mijn professionele leven. Dit boek heeft er echter voor gezorgd dat ik me ook ben gaan verdiepen in de kennis en gedachtegangen van vakgebieden die ver buiten mijn eigen expertiseveld lagen, zoals rechten, geschiedenis en politieke filosofie. Zie dit boek dus als een poging van een beginner

om een nieuwe vorm van rechtvaardigheid en gerechtigheid te ontdekken, gebaseerd op de getuigenissen van slachtoffers. Het is aan anderen in de toekomst, als onze onvolmaakte menselijke soort inderdaad een toekomst heeft op deze aarde, om deze ideeën verder te ontwikkelen.

Register

Paginacijfers die *cursief* zijn weergegeven verwijzen naar afbeeldingen. Paginaverwijzingen in de vorm 251n5 verwijzen naar eindnoten.

- aangeleerde hulpeloosheid 41
aartsbisdom Boston 143-147
 zie ook katholieke kerk,
 kindermisbruik binnen
Abdulali, Sohaila 201
abortus 239
Ackerman, Alissa 195-199
advocaten 97, 149-150
Al-Anon 104-105, 114
alcohol en alcoholisten 104,
 204, 228-229
American Psychiatric
 Association (APA) 54,
 236-237
Amerikaanse Burger-
 oorlog 22, 130
Amnesty International
 (AI) 38
angst 42
anticonceptie 239
Antoon, Feras 148, 151
apartheid 129-130
The Apology (V) 114-115
Association of American
 Universities (AAU) 213, 214,
 221, 224
autocratische systemen 45-46

Becker, Judith 188-189
Before Forgiveness
 (Konstan) 110
bekenissen 61, 83, 89, 118,
 119, 129
Bergmair, Bernd 148
berouw 107, 118
bescherming 52-53
 zie ook veiligheid
betekenisgeving 10-11
'betrokken elementen'
 (Rothberg) 47
bewijsstukken 72-73, 75, 96,
 223-224

Biderman, Albert 37-38
 Bijbel 110
 biomedisch onderzoek 184
 Black Lives Matter-
 beweging 23
Blowin' Up (documentaire) 169
 Bossong, Meg 225-227
Boston Globe, Spotlight-
 onderzoek 90, 147
 Bowdler, Michelle
 Is Rape a Crime? 73-74
 Bowe, Michael J. 149
 Bradford, Amy 113, 156
 Bradford, Bill 113
 Braithwaite, John 123-124,
 126-127
 Brodsky, Alexandra 87, 97,
 222
 broederschap 203-204
 Brown, Jericho 119
 Burke, Tarana 21, 219, 240, 241

 Camacho, Fernando 167-171,
 174-176
 Cambridge,
 Massachusetts 162-164
 Cambridge Hospital 15-16
 campussen *zie* universiteits-
 campussen
 Center for Awareness,
 Response, and Education
 (CARE) 217-219
 Centers for Disease Control
 and Prevention (CDC) 68

 Cheit, Ross 95-100, 109,
 151-152, 155
 Chisholm, Shirley 236
 christenen 110-111, 115-117
 zie ook katholieke kerk,
 kindermisbruik binnen
Circles of Support and
Accountability 138-139
 civiel recht 96-101, 148-150,
 159-161
 Civil Rights Act
 Title IX 202, 214, 218,
 220-225, 227-228
 communisten 37
 Community Accountability
 Model 186-188, 199
Community Restoration
Program 187-188
 compensatie 130, 151, 178
 zie ook genoegdoening;
 schadevergoedingen
 Confederatie van zuidelijke
 staten in de VS 22
 contactverboden 105, 165, 181,
 214, 218
 controle
 dwangcontrole 37-38, 39,
 40-44, 67, 136-137
 en huiselijk geweld 182-183
 nodig voor herstel 10
 rad van macht en
 controle 38, 39
 in de rechtbank 74
 corruptie 45

- creditcardmaatschappijen 149
- Crenshaw, Kimberlé 25
- Crime, Punishment, and Restorative Justice* (London) 58
- criminaliteit 126
- cultuurverandering 161, 186, 199, 243
- daders
- berouw 107, 118
 - families van 62
 - en gerechtigheid 142-143
 - en herstelrecht 110-114, 123-131, 142-143
 - onschendbaarheid 71-78, 82, 238
 - ontmoeten van
 - slachtoffers 194, 197 - van seksueel misbruik 68
 - verantwoordelijk houden van 59
 - zie ook* detentie; genoegdoening; omstanders; rehabilitatie; rekenschap; slachtoffers; straffen; vergiffenis; vernedering, re-integratieve; verontschuldigen
- Daly, Kathleen 130-131
- DARVO ('Deny, Attack, Reverse Victim and Offender') 77-78, 222
- decriminalisering van
- prostitutie 171, 173-175, 241-242
- democratieën 36, 46-47, 53, 55
- 'depersonalisatie' en 'derealisatie' 69
- detentie
- als bescherming van de
 - gemeenschap 137-138, 144 - daderbehandelingen in 189-192
 - gevangenis-
 - abolitionisme 133 - investeringen in
 - gevangenen 177 - verleden van misbruik van
 - gevangenispopulatie 178
 - van zedendelinquenten 144
 - van zwarte mannen 19, 80, 132, 178-179
- DeVos, Betsy 223
- disciplinaire maatregelen, als onderdeel van driepoot van preventie 219-225, 231
- discriminatie
- seksediscriminatie 202, 220, 234-236
 - zie ook* ongelijkheid; racisme
- dissociatie 76
- Domestic Abuse Intervention Programs* 182

- Domestic and Gender-Based Violence Prevention Initiative 162-164
- dominantie
 en huiselijk geweld 38, 41, 186-187
 mannelijke 65-67, 186-187
 in porno 207, 208, 209
 en seksueel geweld 20
 in tirannieke samenlevingen 36-37
zie ook onderwerping
- Dominguez, Jorge 92-94
- Duluth-model 182-183, 185
- dwangcontrole 37-38, 39, 40-44, 67, 136-137
- Dworkin, Andrea 70
- educatie
 preventief 196, 198, 205-213
 seksuele voorlichting 207, 209
- eerherstel 22, 25, 95-101, 127
- eerlijkheid 50, 52
- eigenrichting 22, 43, 120
- empathie 63, 108, 114, 136, 177, 189, 191, 226
- Enslar, Eve (V) 21
The Apology 114-115
- Equal Justice Initiative 22
- Equality Bill 174
- Erikson, Erik
Het kind en de samenleving 59
- erkenning
 belang voor slachtoffers 21-22, 83
 Cheit, Ross 99-101
 als gerechtigheid 21-22, 87-89
 in herstelrecht 132-133
 leed, erkenning van 90-92, 100, 229
 van medeplichtige omstanders 89-90, 196
 Waarheids- en Verzoeningscommissie in Zuid-Afrika (WVK) 129
zie ook eerherstel
- Erturk, Yakin 235
- Farley, Melissa 150
- Farmer, Bill 96, 97, 100
- Faust, Drew 216
- feminisme
 en prostitutie 171-173
 tweede feministische golf 13, 15, 105, 235, 237, 238-239
Feminist Revolution 13
- final clubs (studentencorpsen op Harvard) 219-221
- Fine Young Men-narratief 223
- Fleites, Serena 148, 151
- Ford, Christine Blasey 77
- Fortunate Daughter* (McMahan) 78-80, 104-108
- Freyd, Jennifer 71, 77
- Frost, Rowan 224

- Gartrell, Nanette 237
- Geconfedereerde Staten van Amerika 22
- geheimhoudings-
overeenkomsten 99-100
- gelijkheid 49-50, 51, 52, 124
- geloofwaardigheid 25, 72, 76-77, 122
- gemeenschap
eerherstel vanuit 95
erkenning vanuit 22, 87-88, 143
genoegdoening 157-159, 176
en herstelrecht 126-128, 139-140
rechtvaardigheid/gerechtig-
heid voor slachtoffers
vanuit 11-12, 19-23, 25, 48, 63-64, 87-88, 142-143, 243
en rehabilitatie 187-188, 196, 199
veiligheid van 138-139
verdeling van, door seksueel geweld 20
vertrouwen vanuit 25, 75
en wraakgevoelens 57
zie ook morele
gemeenschap; omstanders
- Gender Violence Program* 204-205
- gendergerelateerd geweld 27, 121, 127, 135, 179-180, 235
zie ook geweld tegen vrouwen
- genoegdoening
na Amerikaanse Burgeroorlog 130
financieel 155-159
genoegdoenings-
plannen 136, 140-141, 193
en herstelrecht 125, 139-140
symbolisch 100, 155-156
en teruggeven aan de
gemeenschap 195-196
vele vormen van 176
en woede 56
zie ook compensatie;
erkenning; helende
gerechtigheid; rekenschap;
schadevergoedingen;
verontschuldigen
- gerechtigheid
erkenning als 21-22, 87-89
vanuit gemeenschap 11-12, 19-23, 25, 48, 63-64, 87-88, 142-143, 243
en genoegdoening 161, 176
en herstel van het
slachtoffer 141-142
in *Love WITH Accountability* 83
en rehabilitatie 188
slachtoffer als expert op
gebied van 17
in slachtoffers-
manifest 241-243
transformatieve
gerechtigheid 140

- en wraakgevoelens 56-59
zie ook eerherstel;
 erkenning; genoeg-
 doening; helende
 gerechtigheid; herstelrecht;
 rechtvaardigheid; straffen;
 verontschuldigen
- Gessen, Masha 45-46
- getuige-deskundigen 54
- gevangnissen *zie* detentie
- geweld
 - dreiging van 38
 - gendergerelateerd
 - geweld 27, 121, 127, 135,
179-180, 235
 - huiselijk *zie* huiselijk
geweld)
 - politiegeweld 23, 80
 - seksueel *zie* seksueel
geweld)
 - in tirannieke samen-
levingen 36-37, 38
 - tegen vrouwen *zie* geweld
tegen vrouwen)
- geweld tegen vrouwen
 - erkenning van 87-101
- Men Stopping Violence
 (MSV) 186-187
- onschendbaarheid 71, 235
- plegers van 66
- tijdens oorlogstijd 66
- veelvoorkomendheid 12
- zie ook* gendergerelateerd
 geweld; huiselijk geweld
- geweldsmisdrijven 139
- Giannini, Mary
 - Margaret 111-112
- Girls Educational & Mentoring
 Services (GEMS) 168
- Gobodo-Madikizele,
 Pumla 130
- Gondolf, Edward 184-186
- Gone with the Wind* 129
- Gorelik, Yerachmiel 118
- Greene, Lori 21
- Griekse mythologie 57
- groepsdruk 203
- groepsverkrachtingen 203
- groepsvorderingen 99, 143, 151
- Hagerty, Barbara Bradley 72
- Hamm, Barbara 163
- handhaving, als onderdeel
 van driepoot van
 - preventie 219-225, 231
- Harvard University 15-16,
 92-94, 161, 215-216, 219-221
- Harvey, Mary 16
- Have Justice-Will Travel
 (HJWT) 164-166
- helende gerechtigheid
 - Have Justice-Will Travel
 (HJWT) 164-166
 - initiatieven vanuit de
 samenleving 162-166
 - rechtbanken, transformatie
 van 166-176
 - op de werkplek 159-161

- herstel 10-12, 141-143
zie ook eerherstel;
 gerechtigheid; helende
 gerechtigheid; veiligheid
- herstelrecht 123-134
 en genoegdoening 139-141
 herstelrechtbeweging 26,
 110, 128, 137
 vs. mediation 227-228
 ontmoetingen 106-111,
 124-125, 127, 130, 192-193
 plaatsvervangend herstel-
 recht 194-199
 problemen in toepassing
 van 135-138
 RESTORE (gemeenschaps-
 programma) 192-194
 vs. strafstelsel 138-139
 op universiteits-
 campussen 225-231
 en vergiffenis 109-110
 vernedering, re-
 integratieve 126, 131,
 133-134, 136
 vredeskringen 124-125, 127,
 133, 225
- Hill, Anita 233, 240
 Hill, Saed Deryck 209-211
 Hirsch, Jennifer 206-208
 Hirschman, Lisa 14
 hoor en wederhoor 61, 97, 141
 huisartsen 91
- huiselijk geweld
*Domestic Abuse Intervention
 Programs* 182
 Domestic and Gender-
 Based Violence Prevention
 Initiative 162-164
 en dominantie 38, 41,
 186-187
 Have Justice-Will Travel
 (HJWT) 164-166
 en herstelrecht 136-137
 en kinderen 67-68
 en rehabilitatie 181, 182-187
 en religie 116-117
- hulpeloosheid, aangeleerde 41
- Human Trafficking
 Intervention Court 167-170
- Hunter, Anne Marie 116-117,
 181, 183
- identiteit
 van kinderen 59, 68
 van slachtoffers 10, 40, 60
- incest 13-15, 68, 70, 109
- initiatierituelen 18, 44-45, 201,
 203-204
- inkomensongelijkheid 235
- instemming 208, 209,
 228-229, 241-242
- Is Rape a Crime?*
 (Bowdler) 73-74
 'It's on Us' (initiatief) 202-203

- Jacoby, Susan 56
- Jodendom 117-118
- Johnson, Sarah 113, 180-181
- Jones, Ashley M. 155
- Jones, Kyra 132-134, 140, 141, 217-219
- Kaba, Mariame 132-133, 140
- Karp, David 228-231
- katholieke kerk,
 kindermisbruik binnen 90, 117, 143-148
- Kavanaugh, Brett 76-78
- Kelly, R. 25
- Khan, Shamus 206-207
- Khurana, Rakesh 220
- Het kind en de samenleving* (Erikson) 59
- kinderen
 en huiselijk geweld 67-68
 identiteitsvorming 59, 68
 in prostitutie 167, 171
 tirannie, effect van 68-69
 vertrouwen 59-60, 68-69
 zorg voor 239
 zwarte kinderen 80
zie ook incest; katholieke kerk, kindermisbruik binnen
- kindermisbruik
 binnen families 190
 blijvende gevolgen van 69-70, 190-191
 daders van 68, 178
- erkenning van 89-90
 onschendbaarheid 72, 78-81
- Safe Harbor for Exploited Children Act 171
- veelvoorkomendheid 12
 op zomerkampen 95-96, 98-100
zie ook incest; katholieke kerk, kindermisbruik binnen
- King, Martin Luther, Jr. 49, 134
- Kolk, Bessel van der 16
- Konstan, David
Before Forgiveness 110
- Koss, Mary 192
- Kozinsky, Alex 40, 252n5
- Kraft, Robert 170
- Kristof, Nick 170
- Law, Bernard 145, 147
- leed
 en civiele procedures 98-99
 erkennen van 90-92, 100, 229
 herstellen van 48, 54-55, 88, 110, 119, 123, 127, 156, 158-159, 173, 225
 reageren op, als onderdeel van driepoot van preventie 214-219
 voorkomen van toekomstig 100, 136-138, 193

- het leger 201, 237-238
 leugens 45-46
 Levenson, Jill 196-198
 Lifton, Robert Jay 11
 Lloyd, Rachel 40-41, 168
 London, Ross 58-59, 139-140
 Crime, Punishment, and Restorative Justice 58
 lotgenotenmissies 11, 18, 21, 109, 116, 165, 195
Love WITH Accountability (Simmons) 81-83
 luisteren naar
 slachtoffers 12-15, 19, 27
- macht
 en corruptie 45
 misbruik van, binnen de politie 52
 misbruik van, binnen katholieke kerk 90, 145
 misbruik van, binnen universiteit 92-94, 159-161
 misbruik van, in activistische organisaties 132-134
 ongelijkheid van, op campussen 206
 rad van macht en controle 38, 39
 zie ook dominantie; tirannie
- MacKinnon, Catharine 65, 209, 238
 Maimonides, Moses 117
- mannelijkheid 186, 209-211
 Manning, Jane 72-73
 Martin, Diarmuid 117
 Masculinity, Allyship, Reflection, Solidarity-programma (MARS) 209-211
 McMahan, Rosie
 Fortunate Daughter 78-80, 104-108
 Me Too International 88, 219
 zie ook #MeToo-beweging
- medeplichtigheid
 van omstanders 81-83, 89-90
 rekenschap door medeplichtige organisaties en instituten 143-152
- mediation 227-228
 zie ook herstelrecht
- medisch onderzoek 184
- Men Stopping Violence (MSV) 186-187
- menselijk lichaam 40, 69
- mensen van kleur 23
 zie ook zwarte Amerikanen
- mensenhandel 67, 170-171
- mensenrechten 9, 234
- mentale gezondheid
 posttraumatische-stressstoornis 9, 74, 93-94
- methodiek 29-31
- #MeToo-beweging 21, 159, 238, 240-241
- Miller, Chanel 60

- MindGeek 148-151
 misbruik *zie* kindermisbruik;
 seksueel misbruik
 Mitchell, Juliet 233
 Mitchell, Nikita 88
 moord 174
 morele gemeenschap
 alternatieve 186
 concept 58-64
 erkenning vanuit 87
 en herstelrecht 127, 142-143
 leed van een is het leed van
 allen 98
 samenwerking, belang
 van 170
 verraad door 78-79
 Murphy, Jeffrie 57-58
- National Center for Victims
 of Crime 158
 National Institute of Mental
 Health 16
 National Memorial for Peace
 and Justice 22
 Naylor, Bronwyn 140-141
 Neier, Arieh 55
 Nemiah, John 237
 New York Radical
 Feminists 87
 Nieuw-Zeeland 174
 Northwestern
 University 217-219
 Nussbaum, Martha 56
- officiers van justitie 23, 53, 73
 Olarte, Silvia 237
 O'Malley, Seán
 Patric 146-147
 omstanders
 en 'betrokken elementen' 47
 en eerherstel 95
 erkenning van 89-90, 196
 interventies van, op
 campussen 211-212
 'It's on Us'
 (initiatief) 202-203
 medeplichtigheid 81-83,
 89-90
 en slachtoffers 47-48,
 67-68
 in tirannieke
 samenlevingen 36, 44-48
 trauma's, bijdragen aan 11,
 20
- onderdrukking 16-17
 onderdrukte of gemarginali-
 seerde groepen 11, 23, 44, 97,
 115, 121, 127-128
zie ook vrouwen; zwarte
 Amerikanen
- onderwerping
 en dwangcontrole 38, 40-41
 onderdanige
 gedragingen 43
 in porno 207
 en seksueel geweld 20
 in tirannieke
 samenlevingen 36

- en verkrachting 67
- en woede 56
- zie ook* dominantie
- ongelijkheid 53, 206, 235
- zie ook* gelijkheid; racisme
- onschendbaarheid 71-82, 235, 238
- onschuld, vermoeden van 75, 77
- ontgroeningen 203-204
- onthouding 207
- ontmoetingen 106-III, 124-125, 127, 130, 192-193
- oorlog 66
- opvanghuizen 14, 105
- Orenstein, Peggy 208-209
- organisaties en instituten 143-152, 162-164, 184-185
- zie ook* politie; rechtbanken; studentencorpsen; universiteitscampussen
- Orwell, George 57

- Paley, Grace 13
- Pallas Athena (godin van de wijsheid) 57
- patriarchaat 13, 65, 68, 71-82, 186
- zie ook* incest; mannelijkheid
- pedofiele priesters 90, 99, 143-144, 147
- zie ook* katholieke kerk, kindermisbruik binnen

- Petrus (bijbels persoon) 147
- plaatsvervangend herstelrecht 194-199
- politie
 - ervaringen van slachtoffers met 19, 23, 71-73, 79-80
 - geweld 23, 80
 - machtsmisbruik 53
 - optredens tegen prostituees 173
 - racisme 43-44, 80
 - tirannie binnen politiekorpsen 43-44
 - trainingen, in Cambridge 162-164
- pooiers 40-41, 70, 167-168
- Pornhub 148-151
- porno 20, 148, 207, 208-209
- zie ook* seksindustrie
- posttraumatische-stressstoornis 9, 74, 93-94
- 'The Presence of Justice' 71
- preventie
 - op campussen 201-202, 209-212, 231-232
 - driepoot van 205-225, 231
 - educatie, preventieve 196, 198, 205-213
 - Gender Violence Program* 205-206
- handhaving en disciplinaire maatregelen 219-225, 231
- leed van slachtoffers, reageren op 214-219

- en Scandinavisch
 - prostitutiemodel 242
- Price, Kate 89-90
- prostitutie
 - decriminalisering van 171, 173-175, 241-242
 - erkenning, belang van 89-90
 - feministen over 171-173
 - en Human Trafficking Intervention Court 167-170
 - en incest 70
 - kinderen in 167, 171
 - pooiers 40-41, 70, 167-168
 - regulering van 171-175
 - Scandinavisch
 - model 172-174, 242
 - in slachtoffers-manifest 241-242
 - psychiaters, seksuele relaties met cliënten 236-237
- Putnam, Frank 69-70
- racisme
 - detentie van zwarte mannen 19, 80, 132, 178-179
 - in porno 209
 - slachtoffersmanifest over 240
 - systemisch racisme 80
 - en vrouwenhaat 25
- Ramirez, Monica 240
- Rawls, John
 - Een theorie van rechtvaardigheid* 50, 52
 - rechtbanken 166-167, 185
 - rechten van de mens 9, 234
 - rechters
 - dwangcontrole 40
 - ervaringen van slachtoffers met 23
 - en herstelrecht 140
 - onschendbaarheid 76-78
 - en slachtoffer-verklaringen 63
 - rechtssysteem
 - aangiftes 29-30, 60, 71-72
 - advocaten 97, 149-150
 - en eerherstel 95
 - juryplicht 135
 - onschendbaarheid 71-82, 238
 - en het 'perfecte slachtoffer' 18-19
 - in rechtvaardige samenlevingen 52
 - rol van slachtoffers
 - in 55-56
 - slachtoffers benadeeld
 - in 23, 53, 60, 72-76
 - straffen, nadruk op 199
 - traditionele
 - rechtsinstellingen 54-55
 - zie ook* civiel recht; herstelrecht; officiers van justitie; politie; rechters;

- schadevergoedingen;
straffen; strafrechtstelsysteem
- rechtzaken
Cheit, Ross 98-99
groepsvorderingen 99, 143,
151
impact op families 190
kosten 138, 149-150, 155
slachtoffers benadeeld
tijdens 53, 60, 75-76
- rechtvaardigheid
in civiel recht 96
definitie 49
en eerlijkheid 50, 52
en gerechtigheid 11-12
van herstelrecht 131
vs. tirannie 36
en trauma 9
zie ook gelijkheid;
gerechtigheid
- recidive 136-139, 181
- reclassering 139, 185, 187
- Redstockings 13
- regels, kleinzielige en
willekeurige 40-41
- rehabilitatie
gedachten van daders
over 138-141
gedachten van slachtoffers
over 120, 177
onderzoek naar 181-182
programma's bij huiselijk
geweld 181, 182-187
van recidivisten 181
- van zedendelinquen-
ten 188-194, 197
- rekenschap
Community Accountability
Model 186-188, 199
in *Love WITH
Accountability* 81-83
door medeplichtige
organisaties en
instituten 143-152
en plaatsvervangend
herstelrecht 198-199
rekenschapspartners 187
zie ook genoegdoening
- Resnick, Phil 54-55
- RESTORE (gemeenschaps-
programma) 192-194
- RISE (*Reintegrative Shaming
Experiments*) 131
- Rivera, Lybia 92-94, 156-157,
201, 215
- Rosenfeld, Diane 204-205
- Rothberg, Michael 47
- rouw 10-11, 111-112
- Rubino, Stephen 103
- Safe Harbor for Exploited
Children Act 171
- Safe Offender Strategies
(SOS)* 189
- San Francisco Boys'
Choir 95-96, 98-99, 100
- Sanday, Peggy 203
- Sarachild, Kathie 13, 251n5

Sardina, Alexa 121, 137-138
 schaamte 42-43, 71
 schadevergoedingen
 van aartsbisdom
 Boston 143-144
 in civiel recht 96, 98
 interne conflicten
 over 151-152, 155-156
 praktische obstakels 155
 terecht 156-157
 Victims of Crime Act
 (VOCA) 157-158
 zie ook compensatie;
 genoegdoening
 Schatzow, Emily
 ('Ella') 104-108
 schikkingen 53, 99-100,
 143-144, 150-151
 seksdiscriminatie 202, 220,
 234-236
 seksindustrie 148-151, 170-171
 zie ook porno; prostitutie
 seksisme 20, 133, 135
 seksueel burgerschap 208
 seksueel geweld
 gehuld in stilzwijgen 20
 Have Justice-Will Travel
 (HJWT) 164-166
 en herstelrecht 140-141,
 228-231
 nalatigheid van strafrecht-
 systeem 72-78
 plegers van 178-180
 op universiteits-
 campussen 201-202, 204,
 205-206, 211-213, 216-217,
 219, 221-225
 als volksgezondheids-
 probleem 9, 92, 205
 vrouwenbeweging over 9
 in zwarte families en
 gemeenschappen 81-83
 zie ook incest; verkrachting
 seksueel misbruik
 daders van 68
 en herstelrecht 127
 van kinderen en
 jongeren 68-70, 72, 89, 178
 maatschappelijke houding
 over 127
 nalatigheid van
 strafrechtsysteem 73
 statistieken, in VS 68
 zie ook incest; katholieke
 kerk, kindermisbruik
 binnen; kindermisbruik
 seksuele intimidatie 222
 op de werkplek 159-161
 seksuele uitbuiting 40-41, 67
 seksuele voorlichting 207, 209
 Serita, Toko 169-171
 Shanley, Paul 144-145
 Simmons, Aishah Shahida
 Love WITH
 Accountability 81-83
 Simmons, Gwendolyn
 Zoharah 82-83

- Simonovic, Dubravka 235
- slachtoffers
- ‘depersonalisatie’ en ‘derealisatie’ 69
 - emoties 55-58, 63, 111
 - etymologie 203
 - families van 62
 - gedenktekens voor 18, 21-22
 - isolement van 10, 59, 78, 217-218
 - lotgenotenmissies 11, 18, 109, 116, 165, 195
 - luisteren naar 12-15, 19, 27
 - en omstanders 47-48, 67-68
 - ontmoeten van ouders 194, 197
 - ‘het perfecte slachtoffer’ 73, 127
 - rechtvaardige behandeling van 53
 - rol in rechtssysteem 55-56
 - schuld geven aan 11, 37, 48, 80, 95, 127
 - vs. de staat 53, 55-56, 75, 120-121
 - in tirannieke samenlevingen 37
 - vernederen van 56
 - zie ook* ouders; erkenning; gerechtigheid; herstel; leed; rechtvaardigheid; vergiffenis
 - slachtofferverklaringen 19, 60-63, 121, 129, 225
 - slavernij 43, 54-55
 - Snyder, Rachel Louise 179
 - Snyder, Timothy 35
 - sociale contracten 52, 58, 59-60
 - sociale steun 10
 - Somerville, Massachusetts 14
 - Speakouts* (publiekelijke getuigenissen) 87-88
 - sportteams 203-204, 211, 220
 - Spotlight-onderzoek van *Boston Globe* 90, 147
 - Springora, Vanessa 69
 - de staat 53, 55-56, 75, 120-121
 - Stevenson, Bryan 22
 - Stinson, Jill 188-189
 - straffen
 - gedachten van slachtoffers over 119-120, 123, 137
 - van slachtoffers 40-42
 - zie ook* detentie; rehabilitatie
 - strafrechtssysteem
 - bescherming van verdachten 52-53
 - vs. herstelrecht 138-139
 - onschuld, vermoeden van 75, 77
 - de staat als benadeelde partij 53, 55-56, 75, 120-121
 - straf als maatstaf van gerechtigheid 120

- strafrechtelijke
 veroordelingen 30
 toepassing van, in Title IX-
 onderzoeken 221-225
 verkrachting 71-76, 121-123,
 132
zie ook civiel recht; detentie
- The Student Body*
 (toneelstuk) 218
- Student Nonviolent
 Coordinating Committee
 (SNCC) 82
- Studentencorpsen 180,
 203-204, 219-221
zie ook universiteits-
 campussen
- Super, Sarah 18-21, 23
- Survivors' Agenda*
 (slachtoffers-
 manifest) 240-243
- systemisch racisme 80
- Take Back the Night-
 demonstraties 208
- Tassillo, David 151
- Templeton
 Foundation 115-116
- Een theorie van rechtvaardig-
 heid* (Rawls) 50, 52
- Thomas, Clarence 77-78
- tirannie
 definitie 35-36
 dwangcontrole 37-38, 39,
 40-44, 67, 136-137
- geweld, gebruik van 36-37, 38
 kinderen, effect op 68-69
 omstanders 36, 44-48
 binnen
 politiekorpsen 43-44
 vs. rechtvaardigheid 36
 en rehabilitatie 181
zie ook dominantie;
 onderwerping; patriarchaat
- Title IX (Amerikaanse wet- en
 regelgeving) 202, 214, 218,
 220-225, 227-228
- trauma 16-17, 76
- tribunalen voor oorlogs-
 misdaden 124
- Tutu, Desmond 129
- tweede feministische golf 13,
 15, 105, 235, 237, 238-239
- universiteitscampussen
 handhaving en disciplinaire
 maatregelen 219-225, 231
 herstelrecht toegepast
 op 225-231
 machtsongelijkheid 206
 preventie op 201-202,
 209-212, 231-232
 reacties op leed van
 slachtoffers 214-219
 seksueel geweld 201-202,
 204, 205-206, 211-213,
 216-217, 219, 221-225
zie ook studentencorpsen
- University of Kentucky 212-213

- V (voorheen bekend als Eve Ensler) 21
The Apology 114-115
 Van der Kolk, Bessel 16
 veiligheid 10, 138
 verantwoordelijkheid 48, 59
 Verenigde Naties 65, 71, 234-235
 Verenigde Staten
 Amerikaanse
 Burgeroorlog 22, 130
 bescherming van
 verdachten 52-53
 Congres 238
 statistieken over seksueel
 misbruik 66, 67, 68
 vrouwenrechten 235
 vergiffenis
Before Forgiveness
 (Konstan) 110
 in herstelrecht 109-110, 133
 historisch perspectief 110
 loslaten van woede en
 bitterheid 111-115
 religieuze opvattingen
 over 116-118
 door slachtoffers zelf 197
 vergiffenistherapie 115-116
 en verontschuldigen 26,
 113-114, 130-131
zie ook verontschuldigen;
 verzoening
 vergoedingen *zie*
 schadevergoedingen
- verkrachting
 daders 179-180
 erkenning 87-94
 gedenkteken voor
 slachtoffers van 18, 21-22
 genoegdoening 156-157
 gevolgen van 197
 groepsverkrachtingen 203
 als 'misverstand' 74, 91,
 228-229
 onderzoek naar 178-180
 onschendbaarheid van
 daders 71-78, 82
 racistische ideeën
 over 178-179
 en rehabilitatie 180-181,
 195-196
 en seksuele opvoeding 208
 slachtofferverklaringen 62
 statistieken, in VS 66, 67,
 71
 strafrechtstelsel 71-76,
 121-123, 132
 tijdens oorlogstijd 66
 op universiteits-
 campussen 203-204, 214,
 219
 valse beschuldigingen 75-76
 verhalen van
 slachtoffers 18-21, 91
 en verzoening 111-114
 verkrachtingscultuur 20, 202,
 205, 228
 Verlichting 50, 55

- vernedering, re-integratieve 126, 131, 133-134, 136
- vernedering, van
slachtoffers 42, 53, 56, 77, 93, 97, 121, 215
- verontschuldigen
The Apology (V) 114-115
en herstelrecht 132-133, 193
onoprecht 108-109
oprecht 103-104, 107-108, 113-115, 130
en vergiffenis 26, 113-114, 130-131
verlangen van slachtoffers naar 100-101, 103
Waarheids- en Verzoeningscommissie in Zuid-Afrika (WVK) 129-130
- verontwaardiging 56-58, 63, 126
- verraad 47-48, 71, 78, 99, 134, 147
- vertrouwelijkheid 217
- vertrouwen 59-60, 63, 68-69
- verzoening 109, 111, 118, 129-131, 137
zie ook vergiffenis
- veteranen 9, 18
- vicarious restorative justice* (plaatsvervangend herstelrecht, VRJ) 194-199
- Victims of Crime Act (VOCA) 157-158
- Victims of Violence-centrum (VoV) 16-17
- Vietnamveteranen 9, 18
- voorlichting 207, 209
zie ook preventie
- voortplanting 234, 238-239
- vredeskringen 124-125, 127, 133, 225
- vrouwen
in detentie 178
in het leger 237-238
onderwerping van *zie* onderwerping)
vervreemd van rechtssysteem 54-55
zwarte vrouwen 25, 167, 209, 239-240
zie ook feminisme; geweld tegen vrouwen; patriarchaat
- vrouwenbeweging 13-16
zie ook feminisme
- vrouwenemancipatie 233-242
- vrouwenhaat 25, 180, 209
- vrouwenklinieken 14, 105
- waarheid 46, 48, 87-89, 125, 129-131, 243
zie ook erkenning
- Waarheids- en Verzoeningscommissie in Zuid-Afrika (WVK) 129-130
- Walsh, Mary 55, 112

- Ward, Wynona 164-166, 170,
 190-191
 wederkerigheid 49-50, 58-60,
 208, 232, 243-244
 de werkplek 159-161
 Williams, Bernard 63
 witte mannen 179
 witte mensen 54
 woede 56-57, 111
 wraak 56-57, 113, 142
 Wright, Richard 138
- Young, William 224
- zedendelinquenten 144, 178,
 188-194
 Zehr, Howard 128
 zelfbeschikking 10, 121, 208
 zelfbewustzijn 69
 zelfmoordpogingen 43, 70
 zomerkampen, misbruik
 tijdens 95-96, 98-100
 Zuid-Afrika 129-130
 zwarte Amerikanen
 detentie 19, 80, 132, 178-179
 eigenrichting tegenover, na
 Burgeroorlog 22
 genoegdoening na Burger-
 oorlog 130
 kinderen 80
 onderdanige
 gedragingen 43-44
 politiegeweld 81
 in porno 209
 seksueel geweld 81-83
 vrouwen 25, 167, 209,
 239-240
zie ook racisme
 zwarte emancipatie-
 beweging 82
 Zweedse prostitutie-
 wet 172-174, 242